

Madarak

Igen kellemetlen, se nem tél, se nem ős az időjárás. A hőmérő higanyszála válaszfalon rekedt a 0 fok körül. A halaktól megfosztott tavak összefüggő jégbe denedtek. A páráktól terhes nádbugák mélyen meghajolnak az ide vetődő madarász előtt. Az élet jele csak itt-ott mutatkozik. A nádszálakat barkás cinegecsapat kutatja át, táplálékot keresve. Csilingelő hangjukat kellemes hallgatni az egyhangú nádszegélyben.

Az átereszek csörgedező vízfolyása jégmentes vízfoltot biztosít a helyéhez ki tudja, miért ragaszkodó jégmadárnak. A zsilipek alatt a víz által lerakott hordalék között élelem után kutat a más-kor láthatatlan guvat. A jégen, úgy tűnik, sorsukban megnyugvó sirálycsapat ül. A tó szélén jégbe fagyott haldögöt csakányozik két dolmányos varjú. Felreppenve varjúatokkal adják át a zsákmányt egy éhes rókának, aki körmeivel tovább vallatja a jeget.

A még ősszel mélyített csatornában a víz nem fagyott meg, és benne tő-késcsapat keresgél hasig érő vízben. A csatornától nem messze, egymást tiszteletben tartva, négy rétisas áll a jégen. A récék időnként felszáll-

nak, egy nagy kört írnak le, és az előző helyükre visszatérnek. A sasok csak várnak, hátha valamelyik réce nem tud a levegőbe emelkedni, és akkor rajtuk a sor, könnyíteni a réce sorsán.

Valami van a levegőben, kimondhatatlan feszültség, izgalom. A madarász csak a récék egy irányba néző fejét látja. Talán még a lélegzet is eláll a vizen és egy szemvillanásra a récecsapat levegőbe dobja magát, szorosan repülve egymás mellett. Az egyik gácsér egy gondolattal később vette a startot, és a fordulatát úgy mondanánk, „nem az útviszonyoknak megfelelően repült”. Valahonnan egy vándorsólyom vágódott meteorként a gácsérnak. Az összeütközést, hogy elkerülje, finoman, de az évezredek óta alkalmazott mozdulattal lerúgta áldozatát. A gácsér törött gerinccel, vagy nyakcsigolyával még jót csúszott a jégen, de mielőtt még megállt volna, a sólyom már birtokba is vette.

A récecsapat meg egy kört írt le, és leereszkedett a vízre. Társuk sorsa beteljesedett, ésők napirendre tértek az ügy felé. A sólyom tépi zsák-

mányát, repül a toll szerkesztés. A legközelebbi rétisas felragaszkodik a jégről és egyetlen siklással a récét tépő sólyom felé suhan, s az szó nélkül átengedi a dozatát. A sólyom felvág a levegőbe, már csak egy kis pont a levegőgömbben, és végképpen eltűnik a szem elől.

A könnyen szerzett prédát tépi a sas, háta meggett szarkák settenkednek egy-egy morzáért. A sas éhét verve párjának engedti át a lakoma befejezését. Ezek már párban vannak, és lehet, hogy a közelben megint lesz fészükük nemsokára.

A vándorsólyom sajnos már nagyon ritka errefelé. Úgy 50-60 évvel ezelőtt még fészkel a keramittég-lagyr kéményén, és lehet, az imént látott azoknak kesei utódja.

A barkások csilingelése távolodik, majd egy láthatatlan karmester csendet int, és a nád tövébe zuhanó madarak felett elsuhan egy karvaly. Tulajdonképpen nem történt semmi, csak a természet egy pillanatát mutatta meg.

A számlálás eredménye: 4 rétisas, 1 karvaly, 52 dankasirály, 24 barkás cinege, 2 jégmadár, 1 guvat, 2 tarkavarjú, 3 szarka, 1 vándorsólyom és 28-1 tőkéréce.

Puskás Lajos

Folytatólagosan

A kongresszusi központban minden a megszokott: a melegbarna színek, az elegancia, a rémisztő árak a büfében. Mintha csak tegnap lett volna hogy befejeződött a legutóbbi nemzeti filmfesztivál. Pedig már éppen egy esztendeje, s máris itt a következő. Merthogy — lám — semminek sincs vége, minden folytatódik. Itt ezt öt nap alatt különösen jól látni.

Meglehet, érezte ezt Jan-csó Miklós is, mert a tavalyihoz kísértetiesen hasonló szavakkal nyitotta meg pénteken este az 1989-es XXI. magyar filmszemlét. Folyamatosságról, folytatólagosságról azután egészen a szerdai zárónapig senki sem beszélt. Arról viszont már annál inkább — például a vasárnapi, a mozgókép-kultúra helyzete és lehetőségei című, roppant tanulságos, egész délelőtt tartó tanácskozáson —, hogy a televíziózás ma Magyarországon alapvető átalakításra szorul. „Sürgősen ki kell dolgozni a Magyar Televízió nemzeti stratégiaját” — mondotta Pálffy István, a tanácskozás egyik tételmondatát fogalmazván meg e kijelentéssel. És hogy miként kerül csizma az asztalra, a televíziózás a magyar filmművészet egyévi legrepresentatívabb találkájára — a válasz kézenfekvő, jó néhányan megfogalmazták: a filmnek a tévével együtt kellene erősebbnek lennie, és ehhez hozzátehetjük: végre itt az ideje, hogy a hazai televíziózás legalább némiképp igyekezzen a legközvetlenebb rokon, azaz a magyar filmművészetéhez hasonló módon részt vállalni a népi-nemzeti szemlélet, gondolkodásmód és eszmékör érvényesítéséből. Így együtt lehetnének mindketten — még erősebbek.

A film, a magyar film perze változatlanul, önmagában is erős. Ez a stabilitás, ez a teljesen pozitív előjelű állandóság és szilárd változatlanosság abban az újfent csak némi megindultsággal konstataható eszmei-világképi egységben volt tetten érhető, ami ugyanolyan szabadságharcos, elszánt tisztelességgel hadakozó filmes alapállást jelentett most, mint mondjuk egy évvel ezelőtt (is). „A magyarság életképességének bizonyítékai a filmek” — mondotta a zsűri szerda délelőtti nyilvános ülésén Horn Gyula, a zsűri elnöke, hozzátéve: ezeknek az alkotásoknak nagyrésze olyan óriási értéket képvisel, amely a jövőben egyszerűen nélkülözhetetlen lesz az ország vezetése számára. Konrád György — istenem, ez is lehetséges: Horn Gyula mellett, a zsűriben foglalt helyet — egyenesen „hősies tetteknek” nevezte a filmszemlén látott művek jelentős részét, megjegyezvén: az arcok, melyeket most itt, a cenzúra külső sáncainak beborbántása után a vásznon láthattunk, egyféle „szomorú, megvert győzelemről” tesznek jelentést. „Egy túlélő próbáló nép közös arcát mutatva.”

Kaposi Márton

Családi hétvége

Ismét családi hétvégét rendeznek a Juhász Gyula Művelődési Központban: ma, pénteken délután 3 órától a kecskeméti Katona József Színház művészeinek előadásában a Cizmák kándúr című mesejátékot mutatják be, délután 5 órától ugyanezt meg egyszerű megtekinthetik a gyerekek. Este 7-től Atok és szerelem címmel Hollai Kálmánnak, a kecskeméti színház művészeinek önálló estjét rendezik meg.

Holnap, szombaton délelőtti 10-től két program is vár a gyerekekre: Nováké Cseh Ibolya vezetésével alakítottak készíthetnek, Patay Klára vezetésével pedig agyagozhatnak. Délután 3-tól farsangi mulatságot rendeznek nekik vidám játé-

kokkal és vetélkedőkkel. Délután 5-től a középiskolásoknak lesz farsangi bál, előtte Örkény István Válogatott című művét Csúri Ákos és Szabó Csilla adja elő. Este 7 órai kezdettel a Kossuth Lajos sugárút 53. sz. alatti Dugonics moziban a felnőtteknek a Kék világ című amerikai filmet vetítik.

Holnapután, azaz vasárnap délelőtti 10-től a gyerekeknek számítógépes játékokat és videón mesefilmeket kínálnak, este 7-től a Dugonics moziban pedig ismét levetítik a Kék villámot. A családi hétvége mindhárom napján számítógépes adótanácsadással is a résztvevők rendelkezésére állnak.

Gondolatok a filmszemléről

műve, az igéző szépségű Balladák filmje alighanem a legmélyebb gyökerekig hatol, ameddig csak magyar filmes Erdély kapcsán vizuálisan eddig elérni tudott: a Kallós Zoltán nyomába eredt kamera már a most vetített első részben is az erdélyi magyar nép történelmi és kulturális nagyságának félelmetes erejű és hatású foglalatát nyújtja.

Az ideai szemle bizonyos fókia a dobozból kiszabadult filmek fesztiválja is lett: Ember Judit Pócspetri, illetve Menedékjog, továbbá Jeles András Alombrigád című alkotását érdemes külön is említeni. A Pócspetri olyan speciális történelmi különóra, amit egyszerűen, tényleg „tanítani kéne”: a vallásellenes hisztéria mi-ként nyilvánul meg egy egész falu ellen alkalmazott barbár terrorban, egy saját-ságos koncepciók perben. A Menedékjognak a témája is önmagáért beszélt: Nagy Imrének és társainak a jugoszláv nagykövetségen töltött heteiről számol be. Az Alombrigád egyszerre „szarkasztikus hasonmása és persze ellenképe is a szocialista realizmus pozitív hőseinek”, az egyik elemző szerint — eredeti és figyelemre méltó, bár ma már kissé divatjamúlt eszközökkel „túlmetaforizáló” látomás a magyar munkásság megnyomorítottágáról.

Amire pedig már alig jut hely s idő: a szemle többi filmjének bemutatása. Csak éppen fölillantva: Tényi István ragyogó dokumentumfilmje, a Felmentés nélkül Kristály Gyula ózdi nyugdíjas szakmunkás emlékeztetés tavalyi politikai perét tárja föl, páratlan képességgel a röplapozás, „mögöttéseinek” láttatására; Timár Péter Mielőtt befejezi röptét a denevér című filmje a csonka családok nyomorúságát; Siklósi Szilveszter Tanmesék a szexről című alkotása a lakáshelyzet okozta anomáliákat mutatja föl — sajna az előbbi túl sematikus, az utóbbi túl könynyedén és felszínesen. Szalay Györgyi és Dárday István A dokumentátor című kétrészes filmje is tiszta szándékok által vezérelt, bár meglehetősen zavarosan megfogalmazott alkotás, míg Mé-száros Márta Pirokka és a farkas. András Ferenc Dobai Péter azonos című regényéből készült, Vadon, továbbá Rózsa János Halász Judittal, Kisfiával, Bródy Jánossal és hasonlókkal „egybe-berázt” műve, az Ismeretlen ismerős — egyaránt a melléfogások közé tartozik. (Főleg a fenti, jókora kontrasztot jelentő filmekhez képest.) És záradékol egyetlen érdekesség, mely szegedi vonatkozású is: Kizárt a párt címmel Szabolcs Béla filmet készített a hazai „négyek bandájáról”, azaz a pártból tavaly áprilisban kizárt Király Zoltánról, Bíró Zoltánról, Bihari Mihályról és Lengyel Lászlóról (verse-nyen kívül vetítették). E film kapcsán az egyik szakmai tanácskozáson Kéri László politológus mondta: talán le kéne vetíteni a küszöbönálló KB-ülési résztvevőinek, jó szándékú előzetes figyelmeztetésként...

A kongresszusi központban, ahol tulajdonképpen minden a megszokott módon zajlott idén is, a tavalyi évhez képest az igazi folytatólagosságot persze a magyar film változatlan elszántága jelentette. Kitartása abban a művészi szabadságharcban, amit hálástanlan lankadatlan erővel és szívóssággal vív tovább. Így vagyunk vele, sőt, véle vagyunk is — folytatólagosan, tovább.

Domonkos László

Tisztatáj — tiszta táj?

Miért kell eltávolítani minden Tisztatáj-főszerkesztőt?

Nem alaptalanul foglalkoztat mostanában a fenti kérdés: a sülyesztőgépez-százamláló szerkezetét már beállították; október 31-én ér a nullához, akkor aztán a Tisztatáj jelenlegi szerkesztősége, természetesen főszerkesztőjével együtt, szép csendben eltűnik. Egyelőre minden jel erre utal.

Tulajdonképpen nincs is ezen semmi csodálkozni-való, hiszen a Tisztatáj főszerkesztői nem szoktak „érdemeik elismerése mellett” eltávozni; őket inkább eltávolítják. Ezt már csak azért is elég jól tudom, mert harminc éve vagyok szorosabb kapcsolatban a lappal (1959-ben jelent meg ott első recenzión, és 1986-ban, éppen az inkriminált 6. számban az utolsó cikkem), így aztán láthattam — már amennyire az ilyesmit látni lehet —, hogyan volt kénytelen szinte mindegyik főszerkesztő így vagy úgy, de keserű szájjal megválni a rábízott posztját.

Kivétel persze akadt, hiszen az egyik bőven rászol-gált a menesztésre, a másik meg olyan rövid időre válalt a megbízatást, hogy annyi idő alatt sem elkövet-ni, sem észrevenni nem lehet valamilyen főbenjáró bűnt. Volt még egy megbízott főszerkesztő is, de ő csak átmenetileg üszta meg a menesztést; később, mint főszerkesztő-helyettes már ő is menni kényszerült (és így nem változott a matematikai átlag).

A többiek, akik hosszabb ideig álltak a szerkesztőség élén, nem tudták elkerülni a „szerkesztéspolitikai” hibák buktatóit, előbb-utóbb közöltek olyan írást, amit „nem kellett volna”, aminek végeredményeként vagy a lemondást választották „önként”, vagy felmentették a megbízó. A legutóbbi eset már egészen látványos volt, hiszen a fél szerkesztőséget elmozdították, fél évig szünetelt a lap stb.

Aztán jött egy alaposan átalakult szerkesztőség, élén a mostani főszerkesztővel. Nem az ő írása miatt indult támadás a lap ellen, nem az ő javaslatára kezdtek leleplezni az elődök hibáit, sőt inkább ő volt az, aki 2 évvel korábban (alap egy hosszabb ciklusának eredményeit értékelő bizottság vezetőjeként) éppen a Tisztatáj érdemeit igyekezett kiemelni. S talán az sem mellékes: nem ő jelentke-

zett önként 1986 nyarán, hanem őt keresték meg az illetékes szervek képviselői, hogy segítse a válságos helyzetbe sodort lap újraindítását.

Most mintha ő is kezdene (a vele dolgozó szerkesztőséggel és szerkesztőbizottsággal együtt) kényelmetlenné, fölöslegessé válni. A megyei értelmiség egy szűk csoportja (nem maguk az érintettek!) a régi szerkesztőség rehabilitálását és visszahelyezését kéri, erre aztán a megye kulturális és ideológiai életének vezetői máris gondosan gyűjtögetik a mostani szerkesztőség — tényleges vagy vélt — hibáit, hogy minél előbb meg lehessen szabadulni tőlük, indokoltak tűnő módon. Alapos, körültekintő, objektív hangvételű értékelés sehol; mindössze néhány rövid, félreérthető, indulatoktól fűtött megjegyzés hangzik fel, az is nagyrészt a kívül-állók részéről. Joggal merül fel a kérdés: bármennyire a közvélemény egyik változatának ad is hangot közel 60 aláíró, az ő elgondolásaihoz kell-e igazítani azonnal a helyi kultúrpolitikát?

Sérelmek és logikai ellentmondások egész sora származhat ebből a kívülről (és felülről?) irányított kultúrpolitizálásból. Kínos helyzetbe kerülnek a vezető szervek, hiszen nem önállóan döntenek (miért nem jutott eszükbe előbb, a „levél” előtt a rehabilitálás?). Kétes megvilágítást kap az előző, rehabilitálandó szerkesztőség (egészen biztos, hogy nem ők bízatták fel az aláírókat a beadvány elkészítésére?). Árnyék vetődik a lap jelenlegi szerkesztőségére (a hibákat kell előtérbe állítani, hogy nyugodt lélekkel menesztési lehessen őket).

A javasolt vagy legalábbis sugallt módszer sem a leg-tisztább. Mert noha mindenki tudja, hogy a közvetlen beavatkozás a legrosszabb módszer a kultúra irányításában, most éppen erre akarják rávenni a lap sorsát intéző megyei szerveket. Az aláírók szerint tehát az antidemokratikus, adminisztratív intézkedés-

sem olyan rossz, ha azt az ő elvárásai megvalósításakor alkalmazzák. Szabályt erősítő kivételnek is fel lehetne ezt persze tüntetni, ha nem pusztán egy szűk kör érdekei állnának mögötte. A művészet és a kulturális élet vezetését antidemokratikus eszközökkel pedig még a leghevesebb tömegek sem lehetnének képesek ténylegesen demokratizálni.

Évtizedeken át volt hibája a helyi kultúrpolitikának a merevség, az egypólalúság. Jó lenne, ha ezt most nem a végletek közötti csapongás váltaná fel, amelynek jegyében hol az egyik, hol a többé nagyon eltérő más-ik alkotói műhely kapna elismerést és működési engedélyt; ill. egy folyóiratnál ugyanaz a szerkesztői gárda egyik nap még elismert, a másik nap már félreállított, elsülyesztett társaság lenne. Talán nem kell ezután a Tisztatáj-főszerkesztőknek sem megkeseredetten, rezignáltságra is alig képesen — mutatis mutandis — azzal az összegező megállapítással megválni a laptól: „szerkesztettem — és ebbe más is belehalt már”.

Kaposi Márton